

Na podstawie § 9 ust. 3 pkt 11 Statutu Polskiej Komisji Akredytacyjnej (stanowiącego załącznik do uchwały Polskiej Komisji Akredytacyjnej nr 4/2018 Polskiej Komisji Akredytacyjnej z dnia 13 grudnia 2018 r., z późn. zm.), Prezydium Polskiej Komisji Akredytacyjnej formułuje rekomendację, jak niżej.

§ 1

1. Dla kwalifikacji danych zajęć jako prowadzonych z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich lub innych osób prowadzących zajęcia i studentów, konieczne jest przede wszystkim spełnienie warunków kwalifikacji danych godzin dydaktycznych, jako zajęć w rozumieniu przepisów prawa, to jest określenie efektów uczenia się, treści programowych, sposobów weryfikacji osiągnięcia efektów uczenia się przez studenta i punktów ECTS.
2. Kluczowym wyróżnikiem kategorii zajęć prowadzonych z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich lub innych osób prowadzących zajęcia i studentów, jest możliwość nawiązania interakcji pomiędzy osobą prowadzącą zajęcia a studentem, w czasie rzeczywistym. Cechę tę należy odnieść do każdego rodzaju zajęć, niezależnie od tego, w jakiej formie są realizowane i niezależnie od warunków komunikacji.
3. W przypadku zajęć prowadzonych z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość, wyłącznie zajęcia prowadzone przy zachowaniu dostępu do infrastruktury informatycznej i oprogramowania umożliwiających synchroniczną interakcję między studentami a nauczycielami akademickimi i innymi osobami prowadzącymi zajęcia, mogą być kwalifikowane jako zajęcia z bezpośrednim udziałem nauczyciela akademickiego.
4. Interakcja w czasie rzeczywistym jako wyróżnik kategorii zajęć prowadzonych z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich lub innych osób prowadzących zajęcia i studentów, nie musi polegać wyłącznie na nieprzerwanym, aktywnym zachowaniu nauczyciela akademickiego, lub innej osoby prowadzącej. Obejmuje również sytuacje takie, jak bezpośrednie: obserwacje, kontrolowanie, nadzorowanie, czy też inne formy monitorowania pracy studentów.
5. Dla przyjęcia możliwości nawiązania przez studenta interakcji z nauczycielem akademickim w czasie rzeczywistym, konieczne jest istnienie po stronie nauczyciela akademickiego obowiązku prawnego, obligującego go do zapewnienia dostępności w czasie przeznaczonym na tę interakcję.
6. Nie istnieją ani rodzaje (formy, kategorie) zajęć, które zawsze i bezwarunkowo podlegają kwalifikacji jako zajęcia prowadzone z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich lub innych osób prowadzących zajęcia i studentów, ani nie istnieją rodzaje (formy, kategorie) zajęć, które takiej kwalifikacji nigdy i bezwarunkowo nie podlegają. Kwalifikacja danego rodzaju (form, kategorii) zajęć, jako zajęć prowadzonych z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich lub innych osób prowadzących zajęcia i studentów zależy od specyfiki kierunku i dyscypliny, w których dane zajęcia są osadzone.
7. Bez racjonalnego ustalenia liczby godzin realizowanych z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich lub innych osób prowadzących w odniesieniu do każdego zajęcia

z osobna, niemożliwe jest zachowanie profesjonalnej staranności ze strony uczelni, w określeniu poszczególnych elementów realizacji koncepcji kształcenia na kierunku.

8. Ustalenie proporcji liczby godzin realizowanych z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich lub innych osób prowadzących, do godzin pracy własnej studenta, w odniesieniu do każdych zajęć ujętych w programie studiów z osobna, powinno być oparte o przyjęty na uczelni system i wolne od arbitralności.

9. Kwestia obowiązku udziału w zajęciach po stronie studenta bądź braku takiego obowiązku, nie rzutuje na kwalifikację zajęć jako realizowanych z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich lub innych osób prowadzących.

§ 2

Rekomendacja podlega ogłoszeniu z dniem sformułowania.

Uzasadnienie

Zgodnie z art. 63 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1571, z późn. zm.), studia są prowadzone w formie:

- 1) studiów stacjonarnych, w ramach których co najmniej połowa punktów ECTS objętych programem studiów jest uzyskiwana w ramach zajęć z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich lub innych osób prowadzących zajęcia i studentów;
- 2) studiów niestacjonarnych wskazanych w uchwale senatu, w ramach których mniej niż połowa punktów ECTS objętych programem studiów może być uzyskiwana z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich lub innych osób prowadzących zajęcia i studentów.

Normę ujętą w cytowanym przepisie dopełnia art. 67 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, w myśl którego:

1. Studia są prowadzone na określonym kierunku, poziomie i profilu na podstawie programu studiów, który określa liczbę punktów ECTS przypisanych do zajęć.
2. Punkty ECTS stanowią miarę średniego nakładu pracy studenta niezbędnego do uzyskania efektów uczenia się.
3. Punkt ECTS odpowiada 25-30 godzinom pracy studenta obejmującym zajęcia organizowane przez uczelnię oraz jego indywidualną pracę związaną z tymi zajęciami.

Stosownie do treści przepisów ustawy, zgodnie z § 3 ust. 1 pkt 6 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 września 2018 r. w sprawie studiów (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 2787), w programie studiów określa się łączną liczbę punktów ECTS, jaką student musi uzyskać w ramach zajęć prowadzonych z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich lub innych osób prowadzących zajęcia.

Pojęcia kluczowe dla określenia praw i obowiązków uczelni ujęte zostały w wyrażeniach „zajęcia z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich lub innych osób prowadzących zajęcia i studentów” oraz „zajęcia prowadzone z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich lub innych osób prowadzących zajęcia”. Prezydium PKA stoi na stanowisku, iż desygnaty obu wyrażen użytych w cytowanych aktach normatywnych są te same i niewielkie różnice zachodzące w ich brzmieniu nie są powodem do czynienia jakichkolwiek dystynkcji w ramach wykładni prawa. W środowisku akademickim używany jest bardzo często krótki profesjonalizm, traktowany jako synonim obu cytowanych wyrażen: „godziny w kontakcie”. Dlatego, dla uproszczenia dalszych wywodów, profesjonalizm ten będzie poniżej używany jako równoważny obu wyżej wymienionym wyrażeniom normatywnym.

Dla pełnego zrozumienia cech konstrukcyjnych instytucji tzw. „godzin w kontakcie”, istotna jest także norma określająca warunki prowadzenia zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość. Ujęta jest ona przede wszystkim w art. 67 ust. 4 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce stanowiącym, iż jeżeli pozwala na to specyfika kształcenia na studiach na określonym kierunku, część efektów uczenia się objętych programem studiów może być uzyskana w ramach zajęć prowadzonych z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość przy wykorzystaniu infrastruktury i oprogramowania zapewniających synchroniczną i asynchroniczną interakcję między studentami i osobami prowadzącymi zajęcia.

Normę wynikającą z przepisu ustawowego dopełnia § 12 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 września 2018 r. w sprawie studiów, który konstytuuje warunki kształcenia na odległość, jak następuje:

„1. Zajęcia mogą być prowadzone z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość, jeżeli spełniono łącznie następujące wymagania:

- 1) nauczyciele akademicy i inne osoby prowadzące zajęcia są przygotowani do ich realizacji z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość, a realizacja zajęć jest na bieżąco kontrolowana przez uczelnię;
- 2) dostęp do infrastruktury informatycznej i oprogramowania umożliwia synchroniczną i asynchroniczną interakcję między studentami a nauczycielami akademickimi i innymi osobami prowadzącymi zajęcia;
- (...)
- 4) studenci mają możliwość osobistych konsultacji z nauczycielami akademickimi i innymi osobami prowadzącymi zajęcia w siedzibie uczelni lub w jej filii;
- 5) weryfikacja osiągnięcia przez studentów efektów uczenia się odbywa się przez bieżącą kontrolę postępów w nauce...”.

Rozważenie znaczenia cytowanych przepisów dopuszczających kształcenie na odległość jest istotne, gdyż należy ustalić, czy zajęcia prowadzone z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość mogą być zaliczone (w całości, albo w części), do kategorii „godzin w kontakcie”.

Prezydium PKA rozważyło w pierwszej kolejności znaczenie użytego w art. 63 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce sformułowania „uzyskanie ... co najmniej połowy punktów ECTS”. Wynik wykładni literalnej przesądza, iż program studiów

stacjonarnych może przewidywać uzyskanie więcej niż pięćdziesięciu procent punktów ECTS w ramach zajęć z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich lub innych osób prowadzących zajęcia i studentów. Wolumen punktów ECTS uzyskiwanych przez studenta w ramach całego programu studiów stanowi sumę arytmetyczną punktów uzyskiwanych indywidualnie, przez danego studenta, w ramach poszczególnych zajęć. Nie istnieje prawna możliwość uzyskania przez studenta punktów ECTS na zasadzie „uśredniania” aktywności wielu studentów partycypujących w jednej grupie realizującej zajęcia, czy też „uśredniania” osiągnięć studenta w trakcie całych studiów.

Kluczową dla wypracowania rozumienia kategorii „godzin w kontakcie” jest, również użyta w powołanym przepisie art. 63 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, fraza „bezpośredni udział nauczycieli akademickich”. Dla uproszczenia wyводу, przez nauczycieli akademickich będą dalej rozumiane także inne osoby prowadzące zajęcia, chyba że zaznaczono inaczej. Celem skonstruowania tej frazy, ustawodawca odwołał się do pojęć „bezpośrednio” i „udział”. Prezydium PKA przyjmuje, że pojęcia te należy wiązać z zachowaniem osoby prowadzącej zajęcia, nakierowanym wprost na realizację obowiązków zawodowych w określonym czasie i miejscu.

Konsekwentnie do tego poglądu, zajęcia realizowane przez nauczyciela akademickiego spełniają przesłankę bezpośredniego udziału, jeżeli:

- 1) godziny przypisane do ich realizacji odpowiadają punktom ECTS (stanowią podstawę naliczenia punktów ECTS, zgodnie z art. 67 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce);
- 2) w godzinach realizacji zajęć bezwarunkowo istnieje możliwość nawiązania kontaktu (interakcji) pomiędzy nauczycielem akademickim, a studentem (np. na skutek pojawienia się w jednej sali przeznaczonej na zajęcia, w efekcie połączenia w tym samym czasie na jednej platformie internetowej, etc.);
- 3) w godzinach realizacji zajęć, nawiązanie kontaktu pomiędzy nauczycielem akademickim a studentem (interakcja) możliwe jest w czasie rzeczywistym, niezależnie od przyjętych metod i stosowanej formy kształcenia oraz niezależnie od wykorzystywanych narzędzi dydaktycznych;
- 4) godziny stanowiące podstawę naliczenia punktów ECTS nie są przeznaczone na pracę własną studenta;
- 5) godziny stanowiące podstawę naliczenia punktów ECTS objęte są, po stronie nauczyciela akademickiego, obowiązkiem prawnym obligującym go do zapewnienia dostępności kontaktu w czasie przeznaczonym na zajęcia.

Prezydium PKA zwróciło przede wszystkim uwagę, iż aby mogła nastąpić kwalifikacja czasu przeznaczonego na tę interakcję jako „godzin w kontakcie”, konieczne jest spełnienie warunków *sine qua non* kwalifikacji danego przedziału czasu (danej godziny zajęć), w ogóle jako zajęć ujętych w programie studiów (zajęć w rozumieniu przepisów prawa). Oznacza to, że czas przeznaczony na interakcję (np. dana godzina lekcyjna) powinien charakteryzować się przypisaniem co najmniej efektów uczenia się, treści programowych, sposobów weryfikacji osiągnięcia efektów uczenia się przez studenta i punktów ECTS. Dotyczy to wszelkich form dydaktycznych, jakie mają stanowić podstawę naliczenia punktów ECTS, w tym godzin konsultacji czy godzin przeznaczonych na aplikację wszelkiego rodzaju sposobów weryfikacji

i oceny efektów uczenia się osiągniętych przez studenta. Innymi słowy, aby np. czas przeznaczony na kolokwium, egzamin czy weryfikację pracy projektowej mógł zostać zakwalifikowany jako „godziny w kontakcie”, musi on zostać ujęty w całkowitej liczbie godzin przypisanych do danych zajęć.

Za kluczowym elementem konstytuującym w przypadku ustalenia desygnatów kategorii „zajęcia z bezpośrednim udziałem nauczyciela akademickiego” Prezydium PKA uznaje możliwość nawiązania interakcji (np. prowadzenia dyskusji, dialogu) pomiędzy nauczycielem akademickim a studentem, w czasie rzeczywistym. Cechę tę należy odnieść do każdego rodzaju zajęć, niezależnie od tego, w jakiej formie są realizowane (wykład, ćwiczenia, konsultacje, praktyki zawodowe, etc.) i niezależnie od warunków komunikacji (czy chodzi o zajęcia prowadzone w pomieszczeniu budynku uczelni „na żywo”, czy to zajęcia prowadzone z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość). Prezydium PKA podkreśla również, że warunkiem kwalifikacji zajęć jako spełniających cechę interakcji w czasie rzeczywistym jest jedynie wystąpienie formalnie gwarantowanej możliwości nawiązania interakcji, a nie jej faktyczne, stałe wykonywanie. Kwestia ta odnosi się w szczególności do osiągania przez studenta pewnych efektów uczenia się (zwłaszcza z zakresu umiejętności i kompetencji społecznych) „pod nadzorem”, czy też „pod opieką” nauczyciela akademickiego, albo innej osoby prowadzącej zajęcia (jak np. w przypadku praktyk zawodowych). Zatem zajęcia można kwalifikować jako „godziny w kontakcie” także w tych wypadkach, jeżeli ustawiczna interakcja nie występuje jako element niezbędny do osiągnięcia efektów uczenia się przez studenta, natomiast konieczne jest zachowanie możliwości nawiązania tej interakcji w określonych momentach, np. podczas przygotowywania pracy dyplomowej w pracowni, czy też w laboratorium, albo zapoznawania się z czynnościami zawodowymi w trakcie odbywania praktyki zawodowej. Jeżeli pewne aktywności studenta nie są objęte tak rozumianymi „nadzorem”, czy też „opieką” ze strony nauczyciela akademickiego (innej osoby prowadzącej zajęcia), to godziny przeznaczone na tę aktywność należy kwalifikować jako godziny pracy własnej, a nie jako „godziny w kontakcie”.

Na podobnej zasadzie, w przypadku ujęcia w całkowitej liczbie godzin zajęć, czynności związanych z przeprowadzaniem kolokwium, egzaminów i stosowaniem wszelkich innych sposobów weryfikacji i oceny efektów uczenia się osiągniętych przez studenta, jako „godziny w kontakcie” mogą być kwalifikowane tylko te godziny, w czasie których zapewnione jest nawiązanie kontaktu pomiędzy nauczycielem akademickim, a studentem (interakcji) w czasie rzeczywistym, niezależnie od przyjętych metod i stosowanej formy kształcenia oraz niezależnie od wykorzystywanych narzędzi dydaktycznych.

W ocenie Prezydium PKA, brakuje przesłanek, aby sytuacja opisana w art. 67 ust. 7 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, stanowiła wyjątek od standardów przedstawionych powyżej. Zgodnie z tym przepisem, „w przypadkach i na warunkach określonych w regulaminie studiów uczelni, na wniosek studenta, może zaliczyć na poczet praktyki zawodowej czynności wykonywane przez niego w szczególności w ramach zatrudnienia, stażu lub wolontariatu, jeżeli umożliwiły one uzyskanie efektów uczenia się określonych w programie studiów dla praktyk zawodowych”. Nie ma powodu, aby zaniechać ustalenia, które godziny realizacji zatrudnienia, stażu lub wolontariatu, objęte były, rozumianymi w wyżej przedstawiony sposób, nadzorem lub opieką ze strony osoby

reprezentującej organizację (zakład pracy, organizację społeczną, etc.), w której student wykonywał czynności. Uczelnia powinna dokonać weryfikacji charakteru i warunków czynności wykonywanych przez studenta poza zajęciami zorganizowanymi przez uczelnię (w szczególności w ramach zatrudnienia, stażu lub wolontariatu) i ustalić, jaki wolumen godzin przeznaczonych na te czynności można zakwalifikować jako „godziny w kontakcie”. Kwalifikacja taka nie może być arbitralna, ale powinna opierać się na obiektywnej analizie charakteru relacji pomiędzy studentem, a osobą reprezentującą organizację (zakład pracy, organizację społeczną, etc.), w której student wykonywał czynności. Przebieg w/w analizy powinien w związku tym wynikać z jednolitych standardów przyjętych przez Uczelnię.

Ponadto Prezydium PKA stoi na stanowisku, iż dla przyjęcia możliwości nawiązania przez studenta interakcji z nauczycielem akademickim w czasie rzeczywistym, konieczne jest istnienie po stronie nauczyciela akademickiego obowiązku prawnego, obligującego go do zapewnienia dostępności kontaktu w czasie przeznaczonym na tę interakcję, czyli na zajęcia. Brak takiego obowiązku uniemożliwia potwierdzenie, iż student formalnie może oczekiwać wspomnianej dostępności. Ponieważ chodzi o zajęcia ujęte w programie studiów, źródłem powołanego obowiązku są akty prawne relewantne względem problemu rozliczenia pracy nauczyciela akademickiego, jak np. umowa o pracę i przepisy dotyczące rozliczenia rocznego wymiaru zajęć dydaktycznych, bądź umowa cywilnoprawna określająca wolumen godzin zajęć realizowanych przez osobę prowadzącą zajęcia.

W przypadku nauczycieli akademickich (nie dotyczy to innych osób prowadzących zajęcia), przepis art. 127 ust. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce stanowi jednoznacznie, iż roczny wymiar zajęć dydaktycznych nauczyciela akademickiego wynosi:

- 1) do 240 godzin dydaktycznych - dla pracownika badawczo-dydaktycznego,
- 2) do 180 godzin dydaktycznych - dla pracownika badawczo-dydaktycznego zatrudnionego na stanowisku profesora,
- 3) do 360 godzin dydaktycznych - dla pracownika dydaktycznego,
- 4) do 540 godzin dydaktycznych - dla pracownika dydaktycznego zatrudnionego na stanowisku lektora lub instruktora, jeżeli statut uczelni przewiduje takie stanowisko - przy czym 1 godzina dydaktyczna wynosi 45 minut.

Skoro kategoryzacja pracy nauczyciela akademickiego jako realizacja „godzin w kontakcie” zależy *sine qua non* od tego, czy daną pracę w ogóle można zakwalifikować jako prowadzenie zajęć w rozumieniu przepisów prawa, to nie ulega zatem wątpliwości, iż w przypadku prowadzenia, przez nauczyciela akademickiego zatrudnionego na uczelni, zajęć (realizacji czynności zawodowych jako godzin aktywności stanowiących podstawę naliczenia punktów ECTS), godziny tych zajęć powinny być uwzględnione jako godziny dydaktyczne, w ramach rozliczenia rocznego wymiaru zajęć dydaktycznych nauczyciela akademickiego (tzw. pensum).

W przypadku innych osób prowadzących zajęcia, lub w przypadku prowadzenia zajęć na podstawie umowy cywilnoprawnej, konieczne jest analogiczne określenie obowiązków oraz uprawnień osoby prowadzącej dane zajęcia, w odpowiednim akcie prawnym (np. w umowie zlecenia), w szczególności poprzez nałożenie na osobę prowadzącą zajęcia obowiązku zapewnienia dostępności kontaktu w czasie przeznaczonym na zajęcia, niezależnie od ich

formy (wykład, ćwiczenia, konsultacje, praktyki zawodowe, etc.), przy czym określenie gratyfikacji za wykonywaną w tym zakresie pracę zależy od woli stron umowy.

W ocenie Prezydium PKA nie istnieją rodzaje (formy, kategorie) zajęć, które zawsze i bezwarunkowo podlegają kwalifikacji jako zajęcia z bezpośrednim udziałem nauczyciela akademickiego, bez względu na kierunek studiów, jego przyporządkowanie do dyscypliny, etc. Uczelnie posiadają autonomię w kształtowaniu programów studiów, w tym charakterystyki poszczególnych zajęć, zatem kwalifikacja poszczególnych zajęć (godzin zajęć), do kategorii „godzin w kontakcie” zależy od specyfiki kierunku studiów, dyscypliny z której wywodzone są efekty uczenia się, kategorii i treści samych efektów uczenia się, treści programowych, metod kształcenia i sposobów weryfikacji osiągnięcia efektów uczenia się, etc. Stąd często występującą sytuacją jest np. kwalifikacja godzin zajęć przeznaczonych na nabywanie kompetencji społecznych jako „godzin w kontakcie”. Często kwalifikowane są w taki sam sposób godziny zajęć dedykowane osiągnięciu efektów uczenia się z zakresu umiejętności. Jednak także w ramach zajęć poświęconych nabywaniu umiejętności praktycznych, niejednokrotnie tylko część godzin zajęć realizowana jest z bezpośrednim udziałem nauczyciela akademickiego. Dlatego nie istnieją przesłanki do wysuwania tezy, iż pewne kategorie zajęć, jak np. praktyki zawodowe, „z zasady”, obejmują wyłącznie „godziny w kontakcie”. Należy podkreślić, iż w każdym wypadku kwalifikacja godzin zajęć podlega ustaleniu przez uczelnię i ocenie ze strony Polskiej Komisji Akredytacyjnej, z punktu widzenia specyfiki kierunku, dyscypliny naukowej i konkretnych zajęć. Prezydium PKA uwzględnia przy tym, iż specyfika i kwalifikacja zajęć (godzin zajęć) zależy nie tylko od norm o charakterze ogólnym, jak przepisy przepisów rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 września 2018 r. w sprawie studiów, ale i od przepisów aktów normatywnych standaryzujących kształcenie na określonych kierunkach (od tzw. „standardów kształcenia”). Przepisy takie mogą generować normy o charakterze bezwzględnie obowiązującym, które ograniczają zakres autonomii uczelni w kształtowaniu programu studiów, w tym w zakresie ustalania i kategoryzowania godzin poszczególnych zajęć.

Analogicznie, z tych samych powodów, Prezydium PKA stoi na stanowisku, iż nie istnieją rodzaje (formy, kategorie) zajęć, które nigdy nie mogą podlegać kwalifikacji jako zajęcia z bezpośrednim udziałem nauczyciela akademickiego, bez względu na kierunek studiów, jego przyporządkowanie do dyscypliny, etc.

Prezydium PKA rozważyło następnie implikacje treści cytowanego wyżej § 12 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 września 2018 r. w sprawie studiów, który to przepis konstytuuje warunki kształcenia na odległość, dla kwalifikacji zajęć prowadzonych z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość, jako zajęć z bezpośrednim udziałem nauczyciela akademickiego (lub innej osoby prowadzącej).

Prezydium PKA przyjmuje, iż wymagania ujęte w ust. 1 pkt 1 („nauczyciele akademicki i inne osoby prowadzące zajęcia są przygotowani do ich realizacji z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość, a realizacja zajęć jest na bieżąco kontrolowana przez uczelnię”), w ust. 1 pkt 4 („studenci mają możliwość osobistych konsultacji z nauczycielami akademickimi i innymi osobami prowadzącymi zajęcia w siedzibie uczelni lub w jej filii”), w ust. 1 pkt 3 („zapewniono materiały dydaktyczne opracowane w formie elektronicznej”), w ust. 1 pkt 5

(„weryfikacja osiągnięcia przez studentów efektów uczenia się odbywa się przez bieżącą kontrolę postępów w nauce”) oraz w ust. 1 pkt 6 („studenci odbyli szkolenia przygotowujące do udziału w tych zajęciach”) cytowanego paragrafu, mają charakter generalny i nie wykazują szczególnego odniesienia do kwestii kwalifikacji godzin zajęć jako „godziny w kontakcie”.

Równocześnie Prezydium PKA przyjmuje, iż wymaganie ujęte w ust. 1 pkt 2 § 12 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 września 2018 r. w sprawie studiów („dostęp do infrastruktury informatycznej i oprogramowania umożliwia synchroniczną i asynchroniczną interakcję między studentami a nauczycielami akademickimi i innymi osobami prowadzącymi zajęcia”) wykazuje szczególne odniesienie do kwestii kwalifikacji godzin zajęć jako „godziny w kontakcie”. W ocenie Prezydium PKA, wyłącznie zajęcia prowadzone przy zachowaniu dostępu do infrastruktury informatycznej i oprogramowania umożliwiających synchroniczną interakcję między studentami a nauczycielami akademickimi i innymi osobami prowadzącymi zajęcia, mogą być kwalifikowane jako zajęcia z bezpośrednim udziałem nauczyciela akademickiego. Prezydium PKA stoi bowiem na stanowisku, iż niemożliwe jest uznanie za zajęcia obejmujące „godziny w kontakcie”, godzin zajęć prowadzonych asynchronicznie. Nawet bowiem w przypadku najnowocześniejszych metod kształcenia i narzędzi (np. interaktywne e-podręczniki, w których dochodzi do interakcji z nagrany wcześniej prowadzącym oraz sztuczną inteligencją), brakuje spełnienia przesłanki bezpośredniej interakcji w czasie rzeczywistym.

Zgodnie z § 3 ust. 1 pkt 6 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 września 2018 r. w sprawie studiów, formalnie rozumianym obowiązkiem uczelni jest ustalenie i wskazanie w programie studiów łącznej liczby punktów ECTS, jaką student musi uzyskać w ramach zajęć prowadzonych z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich lub innych osób prowadzących zajęcia. Pomimo, iż literalnie obowiązek uczelni ograniczony jest do wskazania łącznej liczby punktów ECTS, jaką student musi uzyskać w ramach „godzin w kontakcie”, Prezydium PKA zwraca jednak uwagę, iż bez racjonalnego ustalenia liczby godzin realizowanych z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich lub innych osób prowadzących w odniesieniu do każdego z zajęć z osobna, niemożliwe jest zachowanie profesjonalnej staranności ze strony uczelni, w zaprojektowaniu poszczególnych elementów realizacji koncepcji kształcenia na kierunku, jak np. przypisanie poszczególnych efektów uczenia się, treści programowych, czy sposobów weryfikacji, do realizacji w ramach odpowiedniej liczby godzin. Dlatego Prezydium PKA rekomenduje jako dobrą praktykę, przyporządkowywanie w dokumentach konstytuujących program studiów, częściowych wolumenów godzin realizowanych z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich lub innych osób prowadzących, odrębnie do każdego z zajęć ujętych w programie studiów. Łączna liczba punktów ECTS, jaką student musi uzyskać w ramach zajęć prowadzonych z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich lub innych osób prowadzących zajęcia powinna stanowić sumę arytmetyczną tych wolumenów częściowych.

Prezydium PKA podkreśla również, że ustalenie proporcji liczby godzin realizowanych z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich lub innych osób prowadzących, do godzin pracy własnej studenta, w odniesieniu do każdego z zajęć z osobna, powinno być wolne od arbitralności. Ustalenie tej proporcji powinno wynikać z zastosowania rozwiązań systemowych przyjętych na uczelni, a nie pozostawać w sferze dowolnych decyzji osób odpowiedzialnych za

projektowanie programu poszczególnych zajęć. Bez stosowania czytelnych kryteriów określania niezbędnej do osiągnięcia efektów uczenia się, w odniesieniu do poszczególnych zajęć, liczby „godzin w kontakcie” działania uczelni związane z tworzeniem tego elementu programu studiów, mogą zostać ocenione jako działania pozorne. Ustalenie omawianych proporcji powinno być determinowane w szczególności przez takie czynniki jak: kategoria realizowanych efektów uczenia się (np. czy w programie zajęć przeważa udział efektów z zakresu wiedzy, czy umiejętności?), forma końcowej weryfikacji osiągnięcia efektów uczenia się, czy realna (zgodna z doświadczeniem życiowym) ocena wymiaru czasu niezbędnego do wykonania czynności realizowanych przez studenta w ramach pracy własnej.

Arbitralność w ustalaniu proporcji liczby „godzin w kontakcie”, do godzin pracy własnej studenta może prowadzić do rażącej dysproporcji pomiędzy liczbą godzin objętych bezpośrednim udziałem nauczyciela akademickiego i liczbą godzin pracy własnej studenta, w postaci rażącego zawyżenia liczby godzin zajęć z bezpośrednim udziałem nauczyciela akademickiego przypisanych do poszczególnych zajęć. Przykładem może być zakwalifikowanie wszystkich godzin praktyk zawodowych jako „godzin w kontakcie”, podczas gdy w programie tych zajęć przewidziano istotny udział czynności wymagających od studenta wyłącznie pracy własnej, bądź ujęcie w programie zajęć bardzo wysokiej liczby godzin konsultacji bez logicznego, merytorycznego uzasadnienia, jakie efekty i treści programowe w ramach tej formy zajęć miałyby zostać zrealizowane, bez realnej możliwości ujęcia tej formy zajęć w harmonogramie i bez rozliczenia godzin tych zajęć w ramach rocznego pensum nauczyciela akademickiego, który ma je poprowadzić. Na tej samej zasadzie, wspomniana arbitralność może prowadzić do rażącego zaniżenia liczby godzin zajęć z bezpośrednim udziałem nauczyciela akademickiego przypisanych do poszczególnych zajęć. Przykładem może być ustalenie znikomej liczby „godzin w kontakcie” przewidzianych dla realizacji ćwiczeń, podczas gdy w programie tych zajęć przewidziano realizację znacznej liczby efektów z zakresu umiejętności, których nabycie wymaga stałej interakcji z osobą prowadzącą zajęcia, przebiegającej w czasie rzeczywistym.

Konkluzje powyższe zachowują jednakową aktualność zarówno w stosunku do kształtowania programu studiów stacjonarnych, jak i niestacjonarnych. Prezydium PKA zwraca przy tym uwagę, iż program studiów niestacjonarnych z reguły obejmuje mniejszą liczbę godzin zajęć z bezpośrednim udziałem nauczyciela akademickiego i większą liczbę godzin pracy własnej studenta – w stosunku do analogicznego programu studiów stacjonarnych, na takim samym kierunku. Jednak takie, praktykowane powszechnie w przypadku studiów niestacjonarnych „przesunięcie liczby godzin” na korzyść godzin pracy własnej, nie może opierać się na arbitralnym „automatyzmie”, polegającym na prostej redukcji i odpowiednim zwiększeniu liczby godzin zajęć obu kategorii. Zachowanie przez uczelnię standardu profesjonalnej staranności w działaniu wymaga bowiem oceny, czy w ramach mniejszej liczby godzin zajęć z bezpośrednim udziałem nauczyciela akademickiego możliwe jest osiągnięcie tych samych efektów uczenia się (np. z zakresu umiejętności, czy też kompetencji społecznych), które ujęte zostały w programie analogicznych zajęć na studiach stacjonarnych do realizacji w ramach „godzin w kontakcie”.

Prezydium PKA stoi na stanowisku, iż kwestia obowiązku udziału w zajęciach po stronie studenta, bądź braku takiego obowiązku, sama w sobie nie rzutuje na kwalifikację zajęć jako

realizowanych z bezpośrednim udziałem nauczyciela akademickiego, bądź też nie. Dotyczy to zarówno zajęć realizowanych w systemie tradycyjnym, jaki i zajęć realizowanych z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość. Zatem, dla kwalifikacji godzin zajęć realizowanych „on-line” jako zajęcia z bezpośrednim udziałem nauczyciela akademickiego, nie jest potrzebne stawianie wymogu zalogowania się studentów do systemu, czy podobnego. Odrębnym problemem pozostaje natomiast ustalenie czy nieobecność studenta na zajęciach nie stanowi przeszkody w osiągnięciu efektów uczenia się.

Przewodniczący
Polskiej Komisji Akredytacyjnej